

Üniversite Öğrencilerinde Aile İçi Şiddete Maruz Kalma ile Öfke Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Muhsine TOPTAŞ*
Engin EKER**

Öz

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin çocukken aile içi şiddete maruz kalıp kalmamaları ile öfkeye ilişkin tepkileri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırmaya İstanbul Aydın Üniversitesi'ne bağlı Fen Edebiyat, Sağlık Bilimleri, Eğitim ve Mühendislik Fakülteleri'nin farklı bölümlerinden 257'si kız, 223'ü erkek olmak üzere toplam 480 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin öfkeye ilişkin tepkileri ile çocukken aile içi şiddete maruz kalıp kalmama değişkeni arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Araştırmanın regresyon analizi sonucuna göre; çocukken aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin, şiddete maruz kalmayan öğrencilere göre, öfke duygusunu daha yoğun yaşadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Öfke, aile içi şiddet.*

* Muhsine TOPTAŞ, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, m.aysuntoptas@gmail.com

**Dr. Öğr. Üyesi Engin EKER, İstanbul Aydın Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, engineker@aydin.edu.tr

The Investigation of the Relation Between Being Exposed to Domestic Violence and Feeling Anger in University Students

Muhsine TOPTAŞ*
Engin EKER**

Abstract

In this investigation, the relation between the reactions of university students related with anger and whether they were exposed to domestic violence or not in their childhood is discussed.

Research population consisted of totally 480 students, including 257 females and 223 males, selected through stratified sampling from different departments of Arts and Sciences, Health Sciences, Education, and Engineering Faculties of Istanbul Aydın University. As a result of the research, meaningful differences were found between student's anger or aggression and whether she or he was exposed to domestic violence during her or his childhood or not. It was concluded from regression analysis that there was a meaningful difference between student's reaction related with anger and being exposed to domestic violence or not during their childhood. It was identified that the students who were exposed to domestic violence during their childhood, experienced a more intense and prolonged feeling of anger than the other students.

Keywords: *Anger, domestic violence,*

*Muhsine TOPTAŞ, Istanbul Aydın University, The Graduate Institute Of Social Sciences, Psychology Department, m.aysuntoptas@gmail.com

**Engin EKER, PhD, Istanbul Aydın University, Psychology Department, engineker@aydin.edu.tr

Giriş

Öfke duygusu, bireyin arzu ve isteklerinin engellenmesi, haksızlığa uğraması veya benliğine yönelik yapılan bir saldırı karşısında yaşanabilmektedir (Kısaç, 1997). Öfkeye ilişkin derin düşünme ise, “öfke olayından sonra süren ve yineleyen bilişsel süreçler sırasında ortaya çıkan istemsiz düşünceler” olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, öfkeye ilişkin derin düşünme, öfke duygusu hakkında bir düşünme biçimi olup, bireyin geçmiş yaşantısındaki bazı olayları hatırlamasına ve öfkesini yeniden düşünmesine yol açmaktadır (Sukhodolsky ve diğ., 2001). Bu durumda intikam düşüncesi geliştiren kişi, aynı duygu-düşünce ve yaşantıları zihninde tekrar ederek, zamanla intikam alma arzusu geliştirebilmekte; bu arzu, kendisinin yalnızca ruhsal iyilik durumunu etkilemekle kalmamakta, içinde şiddet ve saldırganlığı da barındırdığı için, kişilerarası ilişkilerine olumsuz bir biçimde yansımaktadır (Staub, 2005).

Kişilerarası ilişkilerin ilk başlangıç noktası sayılan aile ilişkileri, sevgi ve nefret duygularının birbirine karıştığı bir ortamdır. Bu ortamda ortaya çıkan tartışmalar, toplumsal ilişkilere olumsuz bir şekilde yansımaktadır. Ayrıca, basit ya da sıradan görülen bazı tutum ve davranışlar, zamanla anne-baba ve çocuklar arasında da düşmanlığa neden olabilmektedir (Giddens, 2012). Dolayısıyla, ilk çocukluk döneminde ebeveynlerin davranış biçimleri, çocukların zihinsel şemalarının şekillenmesinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Bu etki, çocuğun tüm yaşamı boyunca devam etmektedir. Çocuk ve ebeveyn etkileşiminde zihinde var olan iki temel şema birbirlerini doğrulayarak ve tamamlayarak gelişmektedir; bunlar: “değerli ben” ve “güvenilir o”dur. Bu şemalar, bireylerin yakın ilişkilerinde yaşadıkları, “mesafeyi koruma”, “kaçınma davranışları” ve “bağlanma kaygısı”yla ilişki içerisindedir (Kesebir ve diğ., 2011). Bu nedenle, bireyin çocukluk dönemini sağlıklı bir şekilde ve gelişim dönemlerine uygun bir ortamda geçirmesi, gerek fiziksel ve zihinsel gelişimi, gerekse de sosyal ve psikolojik gelişimi açısından oldukça önemlidir (Yeşilyaprak, 2000). Özellikle, eğitim seviyesi yetersiz olan ailelerde, anne-babaların mevcut otoritelerini kullanmak adına, çocuğa karşı aşağılayıcı ve kınayıcı tarzda, incitici ifadeler kullanarak saldırgan davranışı ifade eder tarzda jest ve mimikler yapması veya fiziksel şiddet uygulaması, çocukların hem anne-babalarına hem de çevresindekilere karşı kin, nefret ve öfke duyguları geliştirmesine neden olmaktadır (Köknel, 1997). Nitekim anne-babaları

tarafından aile içi şiddete maruz kaldıklarını belirten çocukların şiddet ve saldırganlık davranış düzeylerinin, şiddete maruz kalmayan çocuklara oranla daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1998).

Aile içi şiddetin en olumsuz sonuçlarından biri, çocukların ilerleyen yaşlarda kişilerarası ilişkilerinde yaşayabileceği sorunları, öfke ve saldırganlık tepkileriyle çözüme kavuşturma yolunu tercih etmeleri olacaktır. Çocukların öncelikli olarak anne-babalarını rol model aldıkları düşünüldüğünde, anne-babaların aile içinde hem çocuklarına hem de birbirlerine karşı daha olumlu davranışlar sergileyerek şiddet içerikli davranışlardan uzak durmaları gerekmektedir.

Gereç ve Yöntem

Örnekleme Grubu

Araştırmanın evrenini, 2016-2017 öğrenim yılı güz döneminde, İstanbul Aydın Üniversitesi'ne bağlı 4 farklı fakülte ve bu fakültelerin farklı bölümlerinde öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Üniversitenin Fen Edebiyat Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Eğitim Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültesi olmak üzere 4 fakülte ile bu fakültelerin 8 farklı bölümünde öğrenim gören 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden 257'si kız, 223'ü erkek olmak üzere toplam 480 gönüllü öğrenci ile uygulama yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan bu form, üniversite öğrencileri ve ailelerine yönelik bazı sosyo-demografik özellikler ile çocukken anne ve/veya babaları tarafından aile içi şiddete (sözel, fiziksel, duygusal ve cinsel) maruz kalıp kalmadıkları, şiddete maruz kalanların şiddet türü, hangi aralıklarla şiddet gördükleri ve hangi yaş aralığında şiddete maruz kaldıklarına ilişkin verilerin elde edilmesine yönelik 21 sorudan oluşmaktadır.

Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği: Özgün adı "Anger Rumination Scale" olan Sukhodolsky, Golub ve Cromwell (2001) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçeye uyarlaması Satıcı ve Akın (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçek, "öfke sonrası düşünce", "intikam düşünceleri", "öfke hatıraları" ve

“nedenleri anlama” olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Toplam madde sayısı 19’dur. Ölçek, 4’lü likert (1) hiçbir zaman, (2) bazen, (3) sık sık, (4) her zaman, şeklinde cevaplama sistemine göre hazırlanmıştır. Ölçeğin Türkçe adaptasyonunda yer alan alt ölçeklerin cronbach α katsayıları. 72-.86 arasında değişmektedir. Mevcut çalışmada alt ölçeklere ilişkin elde edilen cronbach α katsayıları ise.71-.85 arasında olduğu bulunmuştur.

Verilerin Analizi: Katılımcıların demografik özelliklerine göre alt ölçeklerde farklılaşıp farklılaşmadıklarının tespiti için bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA analizlerinden yararlanılmıştır. Anlamlı ilişkiye sahip olan alt sosyo-demografik özellikler ile ölçeklerin öfke duygusu üzerindeki yordayıcı yapılarının belirlenebilmesi için çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Çizelge 1: Demografik Veriler

	n	%
Cinsiyet		
Kadın	257	53,5
Erkek	223	46,5
Yaş		
21-23	228	47,5
18-20	197	41
24 ve üstü	55	11,5

Çizelge 1’den de anlaşılacağı üzere, söz konusu çalışmada katılımcıların %53,5’i kadın, geriye kalan %46,5’inin erkek olduğu anlaşılmaktadır. Yaş dağılımında ise katılımcıların %47,5’inin 21-23 yaş aralığında oldukları, %41’inin 18-20 yaş grubunda bulunduğu ve %11,5’inin ise 24 yaş ve üstünde olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 2: Katılımcıların Aile Yapısına İlişkin Bilgiler

	n	%
<i>Kardeş Sayısı</i>		
3-5 kardeşiz	221	46,0
2 kardeşiz	197	41,0
Tek çocuğum	41	8,5
6 veya daha fazla kardeşiz	21	4,4
<i>Baba Eğitim Seviyesi</i>		
Lise	157	32,7
Lisans	112	23,3
İlkokul	98	20,4
Ortaokul	78	16,3
Lisansüstü	23	4,8
Okur yazar	9	1,9
Okur yazar değil	3	.6
	n	%
<i>Anne Eğitim Seviyesi</i>		
Lise	142	29,6
İlkokul	116	24,2
Ortaokul	106	22,1
Lisans	78	16,3
Okur yazar	18	3,8
Okur yazar değil	11	2,3
Lisansüstü	9	1,9
<i>Annenin Mesleği</i>		
Ev hanımı	348	72,5
Memur	44	9,2
İşçi	27	5,6
Kariyer meslekleri	20	4,2
Esnaf	14	2,9
Diğer	15	3,1
Emekli	11	2,3

Babanın Mesleği

Esnaflık	170	35,4
İşçi	86	17,9
Diğer	76	15,8
Memur	60	12,5
Kariyer meslekleri	47	9,8
Emekli	35	7,3
İşsiz	4	.8

Örneklem grubunun kardeş sayıları incelendiğinde, katılımcıların büyük oranda iki ve ikiden fazla kardeşe sahip oldukları (%87) tespit edilmiştir. Tek çocuk olan katılımcıların oranı %9 civarındayken, altı ve daha fazla kardeşe sahip olanlar ise %4 seviyesindedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin babalarının eğitim seviyesi ortalama olarak lise düzeyindeyken, annelerinin eğitim seviyesi ise ortalama olarak ortaokul seviyesinde olduğu bulunmuştur.

Örneklem grubunun annelerinin mesleği büyük oranda ev hanımı iken babalarının meslekleri ise esnaf-işçi olarak bulunmuştur.

Çizelge 3: Şiddet Geçmişine İlişkin Bilgiler

	n	%
Şiddet Öyküsü		
Hayır	306	63,7
Evet	174	36,3
Şiddete Uğradığı Yaş		
Şiddet yok	305	63,5
10-15 yaş	93	19,4
6-10 yaş	57	11,9
0-6 yaş	12	2,5
15-18 yaş	12	2,5
18 yaş ve üstü	1	.2

Buna göre, şiddete uğradığını belirten öğrenci sayısı n=174 (%36,3) olarak tespit edilmiştir. Şiddet geçmişinin olmadığını ifade eden öğrenci sayısı ise n=306 (%63,7) olarak bulunmuştur.

Katılımcıların şiddete maruz kaldıkları yaş dağılımına göre en yoğun 10-15 yaş aralığında iken (n=93, %19,4) şiddet mağduru oldukları; 18 ve üstü yaşlarda ise neredeyse hiç şiddete maruz kalmadıkları (n=1, %0,2) anlaşılmaktadır.

Çizelge 4: Maruz Kalınan Şiddetin Sıklığına İlişkin Bilgiler

	N	%
Maruz Kaldığı Şiddet Türü		
Şiddet yok	306	63,8
Çoklu	123	25,6
Sözel şiddet	44	9,2
Duygusal şiddet	4	.8
Fiziksel şiddet	2	.4
Sözel Şiddet Sıklığı		
Şiddet yok	314	65,4
Ayda birkaç defa	74	15,4
Yılda birkaç defa	59	12,3
Haftada birkaç defa	26	5,4
Her gün	7	1,5
Fiziksel Şiddet Sıklığı		
Şiddet yok	368	76,7
Yılda birkaç defa	80	16,7
Ayda birkaç defa	25	5,2
Haftada birkaç defa	4	.8
Her gün	3	.6
Duygusal Şiddet Sıklığı		
Şiddet yok	374	77,9
Yılda birkaç defa	55	11,5
Ayda birkaç defa	33	6,9
Haftada birkaç defa	12	2,5
Her gün	6	1,3
Cinsel Şiddet Sıklığı		
Şiddet yok	470	97,9
Yılda birkaç defa	5	1,0
Haftada birkaç defa	2	.4
Ayda birkaç defa	2	.4
Her gün	1	.2

Katılımcıların hangi şiddet türüne maruz kaldığına yönelik yapılan Çizelge 4'te birden fazla türde şiddete maruz kaldığını ifade edenlerin sayısı n=123 (%25,6) olarak bulunmuştur. Tekli şiddet türünde ise en fazla maruz kalınan tür sözel şiddet (n=44, %9,2) olarak tespit edilmiştir. En az maruz kalınan şiddet türü ise cinsel şiddettir (n=1, %0,2).

Maruz kalınan şiddetin sıklığına dair yapılan incelemede, sözel şiddete maruz kalanların ortalama olarak ayda birkaç defa (n=74, %15,4), fiziksel şiddete maruz kalanların ortalama olarak yılda birkaç defa (n=80, %16,7), duygusal şiddete maruz kalanların ortalama olarak yılda birkaç defa (n=55, %11,5) ve cinsel şiddete maruz kalanların ortalama olarak yılda birkaç defa (n=5, %1) mağdur oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 5: Şiddet Geçmişine Göre Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar

		x	F	Sig.	t	Sig. (2-tailed)
Öfke sonrası düşünce	hayır	14,57				
	evet	15,51	.185	.667	-2,365	.018
İntikam düşünceleri	hayır	7,51				
	evet	8,28	1,821	.178	-2,947	.003
Öfke hatıraları	hayır	12,61				
	evet	13,73	.230	.632	-3,742	.000
Nedenleri anlama	hayır	9,35				
	evet	10,08	.268	.605	-2,923	.004

Buna göre şiddet geçmişi bulunan katılımcıların “öfke sonrası düşünce (t[466]=-2,365, p<.05)”, “intikam düşünceleri (t[469]=-2,947, p<.01)”, “öfke hatıraları (t[445]=-3,742, p<.001)”, “nedenleri anlama (t[469]=-2,923, p<.01)” alt ölçeklerinde anlamlı ve negatif yönde şiddet öyküsü olmayanlara göre ayrıştıkları anlaşılmaktadır.

Çizelge 6: Maruz Kalınan Şiddetin Türüne Göre Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar

		x	ss	df	x2	F	Sig.
İntikam düşünceleri	şiddet yok	7,51					
	sözel şiddet	7,86					
	fiziksel şiddet	8,00	83,744	5	16,749	2,236	.05
	duygusal şiddet	7,50					
	çoklu	8,45					
	şiddet yok	12,61					
Öfke hatıraları	sözel şiddet	14,15					
	fiziksel şiddet	14,00	143,641	5	28,728	3,12	.009
	duygusal şiddet	13,25					
	çoklu	13,61					

Buna göre, intikam düşünceleri alt ölçeğinde maruz kalınan şiddet türüne göre anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($F[5,460]=2,236$; $p=.050$). Post-hoc analizine göre çoklu şiddet mağduru olanların şiddet görmeyenlere göre daha fazla intikam düşüncesi ürettikleri ($p=.034$) tespit edilmiştir.

Öfke hatıraları alt ölçeğinde maruz kalınan şiddet türüne göre anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($F[5,462]=3,120$; $p=.009$). Post-hoc analizine göre sözel şiddet mağduru olanların şiddet görmeyenlere göre daha fazla öfke hatırası biriktirdikleri ($p=.034$) tespit edilmiştir.

Çizelge 7: Şiddet Gördükleri Yaşa Göre Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar

		x	ss	df	x2	F	Sig.
İntikam düşünceleri	şiddet yok	7,49					
	0-6 yaş	9,33					
	6-10 yaş	8,57	97,728	4	24,432	3,283	.011
	10-15 yaş	8,09					
	15-18 yaş	7,92					
18 yaş ve üstü	6,00						
Öfke hatıraları	şiddet yok	12,61					
Öfke hatıraları	0-6 yaş	14,27					
	6-10 yaş	13,73	136,192	4	34,048	3,7	.006
	10-15 yaş	13,61					
	15-18 yaş	14,17					
	18 yaş ve üstü	13,00					
Nedenleri anlama	şiddet yok	9,35					
Nedenleri anlama	0-6 yaş	11,25					
	6-10 yaş	10,00	75,095	4	18,774	2,78	.026
	10-15 yaş	10,01					
	15-18 yaş	9,55					
	18 yaş ve üstü	12,00					

Buna göre, intikam düşünceleri alt ölçeğinde mağdur olunan yaş grubunun anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,470]=3,283$; $p=.011$). Yapılan post-hoc analizine göre mağdur olunan yaş gruplarının intikam düşünceleri alt ölçeğinde birbirinden ayrılmadığı anlaşılmıştır.

Öfke hatıraları alt ölçeğinde mağdur olunan yaş grubunun anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,465]=3,700$; $p=.006$). Yapılan post-hoc analizine göre mağdur olunan yaş gruplarının öfke hatıraları alt ölçeğinde birbirinden ayrılmadığı anlaşılmıştır.

Nedenleri anlama alt ölçeğinde mağdur olunan yaş grubunun anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,467]=2,780$; $p=.026$). Yapılan post-hoc analizine göre mağdur olunan yaş gruplarının nedenleri anlama alt ölçeğinde birbirinden ayrılmadığı anlaşılmıştır.

Çizelge 8: *Sözel Şiddet Sıklığına Göre Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği'nin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar*

		x	ss	df	x2	F	Sig.
İntikam düşünceleri	şiddet yok	7,52					
	her gün	10,57					
	haftada birkaç defa	9,31	153,797	4	38,449	5,251	.000
	ayda birkaç defa	7,68					
	yılda birkaç defa	8,33					
Öfke hatıraları	şiddet yok	12,63					
	her gün	14,57					
	haftada birkaç defa	14,88	199,743	4	49,936	5,512	.000
	ayda birkaç defa	13,06					
	yılda birkaç defa	13,96					
Nedenleri anlama	şiddet yok	9,35					
	her gün	12,33					
	haftada birkaç defa	10,54	103,998	4	25,999	3,886	.004
	ayda birkaç defa	9,85					
	yılda birkaç defa	10,09					

Buna göre, intikam düşünceleri alt ölçeğinde sözel şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,470]=5,271$; $p=.000$). Yapılan post-hoc analizine göre her gün sözel şiddete maruz kalanların haftada birkaç defa maruz kalanlara göre ($p=.011$); haftada birkaç defa maruz kalanların ise ayda birkaç defa maruz kalanlara göre ($p=.050$) daha fazla intikam düşüncesi ürettikleri bulunmuştur.

Öfke hatıraları alt ölçeğinde sözel şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,455]=5,512$; $p=.000$). Yapılan post-hoc analizine göre haftada birkaç defa sözel şiddete maruz kalanların ayda birkaç defa maruz kalanlara göre ($p=.049$) daha fazla öfke hatırası biriktirdiği bulunmuştur.

Nedenleri anlama alt ölçeğinde sözel şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,460]=3,886$; $p=.004$). Yapılan post-hoc analizine göre sözel şiddete maruz kalma sıklığının nedenleri anlama alt ölçeğinde gruplar arası ayrışmanın bulunmadığı anlaşılmıştır.

Çizelge 9: Fiziksel Şiddet Sıklığına Göre Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği'nin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar

	x	ss	df	x2	F	Sig.	
İntikam düşünceleri	şiddet yok	7,56					
	her gün	11,33					
	haftada birkaç defa	10,00	130,184	4	32,546	4,414	.002
	ayda birkaç defa	9,04					
	yılda birkaç defa	8,22					

Buna göre, intikam düşünceleri alt ölçeğinde fiziksel şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,470]=4,414$; $p=.002$). Yapılan post-hoc analizine göre fiziksel şiddete maruz kalma sıklığının intikam düşünceleri alt ölçeğinde gruplar arası ayrışmanın bulunmadığı anlaşılmıştır.

Çizelge 10: Duygusal Şiddet Sıklığına Göre Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği'nin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar

		x	ss	df	x2	F	Sig.
Öfke sonrası düşünce	şiddet yok	14,63	161,009	4	40,252	2,385	.050
	her gün	16,67					
	haftada birkaç defa	17,33					
	ayda birkaç defa	15,61					
	yılda birkaç defa	15,63					
İntikam düşünceleri	şiddet yok	7,53	170,715	4	42,679	5,857	.000
	her gün	10,67					
	haftada birkaç defa	10,00					
	ayda birkaç defa	8,06					
	yılda birkaç defa	8,59					
Öfke hatıraları	şiddet yok	12,79	142,099	4	35,525	3,866	.004
	her gün	13,17					
	haftada birkaç defa	15,42					
	ayda birkaç defa	12,97					
	yılda birkaç defa	14,06					
Nedenleri anlama	şiddet yok	9,42	86,7	4	21,675	3,222	.013
	her gün	10,80					
	haftada birkaç defa	11,55					
	ayda birkaç defa	10,06					
	yılda birkaç defa	10,18					

Buna göre, öfke sonrası düşünce alt ölçeğinde duygusal şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,470]=2,385$; $p=.050$). Yapılan post-hoc analizine göre duygusal şiddete maruz kalma sıklığının öfke sonrası düşünce alt ölçeğinde gruplar arası ayrışmanın bulunmadığı anlaşılmıştır.

İntikam düşünceleri alt ölçeğinde duygusal şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,465]=5,857$; $p=.000$). Yapılan post-hoc analizine göre her gün duygusal şiddete maruz kalanların ayda birkaç defa maruz kalanlara göre ($p=.012$) daha fazla intikam düşüncesi ürettikleri anlaşılmaktadır.

Öfke hatıraları alt ölçeğinde duygusal şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,435]=3,866$; $p=.004$). Yapılan post-hoc analizine göre haftada birkaç defa duygusal şiddete maruz kalanların ayda birkaç defa maruz kalanlara göre ($p=.032$) daha fazla öfke hatırası biriktirdikleri anlaşılmaktadır.

Nedenleri anlama alt ölçeğinde duygusal şiddete maruz kalma sıklığının anlamlı fark ürettiği bulunmuştur ($F[4,450]=3,222$; $p=.013$). Yapılan post-hoc analizine göre duygusal şiddete maruz kalma sıklığının nedenleri anlama alt ölçeğinde gruplar arası ayrışmanın bulunmadığı anlaşılmıştır.

Çizelge 11: Regresyon Analizi Sonuçları

		Model 1				
		β	S.E.	Exp. (B)	t	Sig.
Demografik	Şiddet Öyküsü	13,648	5,874	,608	2,323	.021
Özellikler	Sabit	40,979	1,855		22,097	.000

$R^2= ,044$
 $x^2=1609,905$; $F(6,324)=2,420$;
 $p<.05$

Çizelge 11’de de gösterildiği üzere, öfke duygusuna etki eden faktörleri belirlemek adına yapılan çoklu regresyon analizine göre sosyo-demografik özelliklerin öfke duygusunun ortaya çıkmasında anlamlı bir katkı sunduğu tespit edilmiştir ($F[6,324]=2,420$, $p<.05$). Buna göre, şiddet geçmişine sahip olup olmama tüm sosyo-demografik özellikler kategorisindeki en önemli anlamlı ilişki üreten alt değişken olarak bulunmuştur. Sadece bu değişkenin, tüm sosyo-demografik değişkenlere göre tek başına öfke duygusunun oluşumunu %60,8 oranında yordadığı görülmüştür.

Sonuç ve Öneriler

Üniversite öğrencilerinin çocukken aile içi şiddete maruz kalıp kalmamaları ile öfkeye ilişkin tepkileri arasındaki ilişkinin belirlenebilmesi için yapılan bu çalışma, aile içi şiddete maruz kalmanın öfke duygusunu anlamlı düzeyde açıkladığını ortaya koymuştur.

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda çocukken anne ve/veya babaları tarafından aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin, şiddete maruz kalmayanlara oranla daha fazla öfkeye ilişkin düşünce ve intikam düşüncesi geliştirdikleri, daha fazla öfke hatıraları biriktirdikleri ve öfkenin nedenlerini anlamakta zorlandıkları görülmektedir (Bkz. Çizelge 5).

Köknel (1997), çocukluk döneminde anne-babaları tarafından dayak yiyen çocukların çevresindekilere karşı kin, nefret ve öfke duyguları beslemekte olduğunu belirtmiştir. Bu durumda çocukken anne ve/veya babaları tarafından aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin, yaşadıkları bu duyguların etkisiyle kişilerarası ilişkilerinde öfke duygusunu daha yoğun bir şekilde yaşadıkları söylenebilir. Yine aile içi şiddete maruz kalan çocuklarda sıklıkla tedirginlik, sinirlilik, kişilerarası ilişkilerde sorun yaşama, antisosyal kişilik bozukluğu ve saldırgan davranışların gözlemlendiği ifade edilmektedir (Ayan, 2007). Araştırma sonucumuz ile birlikte alanda yapılan bu çalışmalar, aile içi şiddet ile öfke duygusu arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle aile içi şiddete maruz kalan çocuklarda ileriki yaşlarında ciddi davranış bozuklukları görüldüğü, aynı zamanda kişilerarası ilişkilerinde de daha fazla öfke tepkilerinde buldukları söylenebilmektedir.

Maruz kalınan şiddetin türüne göre bakıldığında, çocukken anne ve/veya babası tarafından çoklu şiddet türlerinden fiziksel, sözel ve duygusal şiddete maruz kalan öğrencilerin, şiddete maruz kalmayan öğrencilere göre daha fazla intikam düşüncesi geliştirdikleri ve öfke hatıraları biriktirdikleri görülmektedir (Bkz. Çizelge 6).

Nicolson ve Wilson (2004), aile içi şiddetin çocuklarda fiziksel yaralanmaların yanında, bilişsel davranışsal ve duygusal boyutta yıkıcı etkiler bıraktığını ifade ederek aile içi şiddetin çocuğa vereceği zararların, tüm genetik hastalıkların toplamından daha fazla olduğunu belirtmektedir. Frias-Armenta (2002), aile içi fiziksel ve sözel şiddete maruz kalan

çocukların ileriki yaşlarda alkol kullanımı, antisosyal davranış bozukluğu ve kendi çocuklarına karşı öfke ve saldırganlık tepkilerinde bulduklarını belirtmektedir. Dolayısıyla, çocukken anne ve/veya babaları tarafından çoklu şiddete maruz kalan çocukların ileriki yaşantılarında daha fazla öfke tepkilerinde buldukları sonucuna ulaşılabilir.

Üniversite öğrencilerinin şiddet mağduru oldukları yaş gruplarına göre bakıldığında, intikam düşünceleri, öfke hatıraları ve nedenleri anlama alt ölçeklerinde anlamlı bir fark olduğu, ancak mağdur olunan yaş gruplarının intikam düşünceleri, öfke hatıraları ve nedenleri anlama alt ölçeklerinde birbirinden ayrılmadığı görülmüştür (Bkz. Çizelge 7).

Sukhodolsky ve diğ. (2001), bireyin öfkeye ilişkin derin düşünmesinin geçmiş yaşantısındaki bazı olayları hatırlamasına ve öfkesini yeniden hatırlamasına neden olabileceğini ifade etmektedir. McCullough ve diğ. (2001) ile Barber ve diğ. (2005), öfke hatıralarının, öfke duygusunun yeniden kabarmasına yol açıp, bu olumsuz sürecin artmasına neden olabileceğini belirterek, bireyin yaşamında mutsuz olmasına etki eden bu durumun kendisini intikam düşüncesine yöneltebileceğini ifade etmektedirler (Akt: Satıcı, 2014). Staub (2005), intikam duygusu yaşayan bireylerin aynı duygu, düşünce ve yaşantıları zihninde tekrar ederek zamanla içinde şiddet ve saldırganlığı barındıran “intikam alma” arzusu duymaya başladıklarını belirtmektedir. Yine Taylor ve diğ. (2007), bireyin aklında ve duygularında yer eden öfkenin, karşılık verme, intikam alma gibi duygu ve düşünceleri beraberinde getirebileceğini ifade etmektedirler. Tüm bu bilgiler ışığında çocukken anne ve/veya babası tarafından aile içi şiddete maruz kalan bireylerin geçmişte yaşadıkları şiddet olaylarının etkisiyle birlikte biriktirdikleri öfke hatıralarının, yetişkinlik dönemlerinde tekrar yaşanmasına neden olabilecek olumsuz durumlar karşısında, yeniden alevlenerek bireylerde intikam alma arzusuna yol açtığı söylenebilir. Aile içi şiddete bağlı olarak her yaş grubundaki çocukta öfke hatıraları ve beraberinde intikam düşüncesinin aynı düzeyde artış göstermesinin nedeni, maruz kalınan şiddetin duygusal boyutta her yaş grubundaki bireyi aynı derecede etkilemesinden kaynaklanabilir.

Maruz kalınan şiddetin sıklığına dair yapılan incelemede, sözel şiddete maruz kalanların ortalama olarak ayda birkaç defa; fiziksel, duygusal ve cinsel şiddete maruz kalanların ise ortalama olarak yılda birkaç defa şiddet

mağduru oldukları tespit edilmiştir (Bkz. Çizelge 4). Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, anne ve/veya babası tarafından her gün sözel şiddete maruz kalanların haftada birkaç defa; haftada birkaç defa maruz kalanların da ayda birkaç defa maruz kalanlara göre daha fazla intikam düşüncesi geliştirdikleri görülmüştür. Öfke hatıraları alt ölçeğinde de haftada birkaç defa sözel şiddete maruz kalanların ayda birkaç defa maruz kalanlara göre daha fazla öfke hatırası biriktirdiği görülmüştür (Bkz. Çizelge 8).

Bu sonuçlara göre çocukken anne ve/veya babaları tarafından daha sık aralıklarla hakaret, küfür, tehdit, aşağılama, bağırma, küçümseme vb. gibi ifadelerle maruz kalan öğrencilerin öfke duygusunu daha yoğun bir şekilde yaşadıkları söylenebilmektedir. Akın (2013), sözel şiddetin uygulanma amacının çocuğun korkutulması, sindirilmesi ya da cezalandırılarak kontrol altına alınmaya çalışılması olarak ifade etmektedir. Ancak çocuğun anne ve/veya babası tarafından sözel şiddete maruz kalması, kendi başına bir sorun iken; bu durumun ergenlik dönemi içerisinde ve sık aralıklarla tekrar ederek yaşanmasının çocuğun ruhsal gelişimini olumsuz yönde etkilediği düşünülebilir. Ebeveynleri tarafından sözel şiddete maruz kalan çocukların olumlu benlik algısına sahip olmaları güçleştiğinden, ileriki yaşlarında diğerleriyle olan ilişkilerinde etkili iletişim kurmakta zorlandıkları söylenebilir. Bu nedenle de, daha fazla öfkeye ilişkin tepkilerde buldukları yorumu yapılabilir.

Araştırma sonucumuza göre, anne ve/veya babası tarafından aile içi fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin intikam düşünceleri alt ölçeğinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Ancak fiziksel şiddete maruz kalma sıklığının intikam düşünceleri alt ölçeğinde gruplar arası ayrışmanın olmadığı anlaşılmıştır. (Bkz. Çizelge 9).

Çubukçu ve Dönmez (2012), çocuğu disipline etmek, cezalandırmak ya da öfke duygusunu boşaltmak gibi sebeplerle anne-babaların çocuklarını dövmek, yakmak, ısırma vb yollarla fiziksel şiddet uyguladıklarını belirtmektedir. Dahlberg (1998), ergenler üzerinde yaptığı çalışmasında, aile içi şiddet gören ergenlerin daha fazla öfke ve düşmanlık duyguları ile depresyon gibi rahatsızlıklar yaşadıklarını tespit etmiştir. Dolayısıyla çocukken anne ve/veya babaları tarafından aile içi fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin, yaşadıkları şiddetin etkisiyle ileriki yaşlarında diğerleriyle olan ilişkilerinde daha fazla öfkeye ilişkin tepkilerde buldukları söylenebilir.

Yine araştırma sonucumuza göre, anne ve/veya babaları tarafından aile içi duygusal şiddete maruz kalan öğrencilerin intikam düşünceleri alt ölçeğinde anlamlı fark olduğu görülmüştür. Buna göre her gün duygusal şiddete maruz kalanların, ayda birkaç defa maruz kalanlara göre daha fazla intikam düşüncesi geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Öfke hatıraları alt ölçeğinde de, haftada birkaç defa duygusal şiddete maruz kalanların, ayda birkaç defa maruz kalanlara göre daha fazla öfke hatırası biriktirdikleri görülmektedir (Bkz. Çizelge 10).

Duygusal şiddet, çocuğa karşı reddedici davranışta bulunmak, sevgi göstermemek, aşırı baskı yapmak, suçlamak, suça yönlendirmek, yalnız bırakmak, korkutmak ve yıldırma gibi eylemleri içermektedir (Çubukçu ve Dönmez, 2012). Dolayısıyla, anne-babalarından yeterli derecede ilgi ve sevgi göremeyen çocukların sağlıklı bir duygusal gelişim gösteremedikleri için daha fazla hırçınlaşarak çevresindekilere karşı daha fazla öfke tepkilerinde buldukları söylenebilir. Aile içi duygusal şiddet gören bireylerin öfke tepkilerine yönelik yapılan literatür çalışmasında, çocukken aile içi duygusal şiddete maruz kalan bireylerde direk olarak öfke tepkilerinin olduğunu gösteren çalışmalara rastlanılmasa da, aile içi duygusal şiddet gören çocukların daha fazla suç işleme davranışında buldukları gösteren çalışmalar olduğu görülmüştür. İlerleyen zaman diliminde duygusal hasara ve ruhsal travmalara neden olan bu şiddet türüyle ilgili Mathias ve diğ. (1995) tarafından yapılan araştırmada, aile içi duygusal şiddete maruz kalan çocuklarda özgüven eksikliği, kaygı, depresyon ve madde kullanımının yaygın olduğu; çocukların kendine zarar verici davranışlarla birlikte, intihar girişimlerinde buldukları görülmektedir. Yine Bilgin (2009), sokakta çalışan çocuklar üzerinde yaptığı çalışmasında, aile içi duygusal şiddet gören çocukların, günden güne daha fazla suça yönelik davranışlarda bulduklarını belirlemiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin çocukken anne ve/veya babaları tarafından aile içi şiddete maruz kalmaları ile öfkeye ilişkin tepkileri arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Buna göre, aile içi şiddete maruz kalma ile öfke duygusu arasında pozitif anlamda bir ilişki olduğu, şiddet mağduru olmanın %60.8 oranında öfke duygusunu ortaya çıkardığı görülmüştür (Bkz. Çizelge 11). Çocukken aile içi şiddete maruz kalma ile öfke duygusu arasındaki ilişkinin ortaya konulması her yaş grubundaki bireyi ilgilendirebileceği düşünüldüğünden, araştırma

farklı yaş grupları ve farklı meslek gruplarındaki örneklemeler üzerinde uygulanabilir. Aile içi şiddetin nedenlerinin anlaşılması ve önleyici çalışmalar yapılabilmesi için, ileriye dönük nitel çalışmalar yapılabilir. Şiddet mağduru olan öğrencilerin öfkelerini kontrol edebilmeleri adına, öğrencilerin özelliklerine uygun bir psiko-eğitim programı hazırlanabilir ve gönüllü bireyler üzerinde uygulama yapılabilir.

Kaynakça

Akın, M. (2013). *Aile İçi Şiddet. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 27-41.

Ayan, S., (2007). *Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri*. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 8:206-214

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1998). *Aile İçinde Ve Toplumsal Alanda Şiddet. No:113*, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Bilgin R. (2009). *Diyarbakır'da Sokakta Çalışan Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8(27), 232-244.

Çubukçu, Z., ve Dönmez, A. (2012). *İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Türlerine Yönelik Görüşleri Ve Şiddetle Başa Çıkma Yöntemleri*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi 18(1), 37-64.

Dahlberg, L. L. (1998). *Youth Violence In The United States: Major Trends, Risk Factors And*

Frias-Armenta, M. (2002). *Longterm effects of child punishment on mexican women: A structural model*. Child abuse ve Neglect. Vol. 26, (4), 371386.

Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. Kırmızı Yayınları. İstanbul.

Kashani, J. H.,ve Confield, L. A. (1995). *Psychiatric inpatient children's family perceptions and anger expression*. Journal of Emotional and Behavioral Disorders, 3(1), 13-18.

Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., ve Üstündağ, M. F. (2011). *Bağlanma ve psikopatoloji*. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 3(2).

Kısaç, İ. (1997). *Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Sürekli Öfke Ve Öfkeyi İfade Düzeyleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Köknel, Ö. (1995). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul.

Köknel, Ö.(1997). *İnsanı Anlamak*. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul.

Mathias J, Mertin P, Murray A.(1995). *The Psychological Functioning Of Children From Backgrounds Of Domestic Violence*. Aust Psychol; 30:47-56.

Nicolson P, Wilson R. (2004). *Is domestic violence a gender issue? Views from a British City*. J Comm Appl Soc Psychol; 14:266-283.

Satıcı, S. A., ve Akin, A. (2011). *Anger Rumination Scale, Validity and reliability study of the Turkish version*. Paper presented at the Second International Conference of Indigenous and Cultural Psychology, 21-23 December, Denpasar, Bali, Indonesia.

Satıcı, S. A. (2014). *Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği: Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri*. Anadolu Psikiyatri Dergisi; 15:328-334

Staub E, Pearlman LA, Gubin A, Hagenimana A. (2005). *Healing, Reconciliation, Forgiving And The Prevention Of Violence After Genocide Or Mass Killing: An Intervention And It's Experimental Evaluation In Rwanda*. J Soc Clin Psychol; 24:297-334.

Sukhodolsky DG, Golub A, Cromwell EN. (2001). *Development And Validation Of The Anger Rumination Scale*. Pers Individ Differ; 31:689-700.

Taylor, S. E., Peplau, L. A. ve Sears, D. O. (2007). *Sosyal Psikoloji* (Çeviren: Ali Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.

Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Nobel Yayıncılık. Ankara.